

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Актуальними питаннями сучасної методики навчання іноземної мови є забезпечення майбутніх вчителів іноземної мови професійними і лінгвокультурологічними знаннями, розробка та удосконалення прийомів і технологій, що сприяють інтенсифікації навчального процесу, надають студентам можливість розвивати мовленнєві вміння та навички в умовах, типових для реального спілкування. Такий підхід до підготовки майбутніх фахівців уможливитиме вирішити проблеми, що стосуються професійної орієнтації навчання іноземної мови студентів факультету іноземних мов; опанування ними усним мовленням та розвитку мислення; роботи над лексикою; культурологічної підготовки студентів.

Ключові слова: вчитель, іноземна мова, професійна підготовка, усне мовлення, мислення, лексика, культурологічна підготовка.

Проблема професійної підготовки студентів педагогічних ВНЗ викликає пильну увагу фахівців різних дисциплін. Про це свідчать матеріали наукових конференцій різного рівня, а також численні статті на сторінках наукових журналів і збірників. Причина такого інтересу полягає в тому, що сучасна школа висуває високі вимоги до вчителя, який так чи інакше спрямовує всю систему навчання, тому що є носієм і виразником гуманістичних цінностей, особою, яка визначає творчий характер роботи, що сприяє всебічному розвитку особистості того, хто навчається.

На жаль, далеко не всі випускники педагогічних ВНЗ, зокрема факультетів, які готують вчителів іноземних мов, володіють основними професійними вміннями та компетентностями, що враховують види людської діяльності (інтелектуально-знаннєвими, творчо-інноваційними, ціннісно-орієнтаційними, діалого(консенсусно)-комунікаційними та художньо-творчими [4]), в тій мірі, яка дозволяє їм керувати навчальним процесом і обирати правильне рішення в різних ситуаціях педагогічного спілкування. Актуальним залишається підвищення рівня практичної підготовки випускників ВНЗ, адже загальним критерієм оцінки якості освіти продовжує бути здатність випускників виконувати практичну діяльність у відповідній професії [6, с. 59]. Тому комплексне реформування системи освіти, яке відбувається в Україні, потребує всебічного і ґрунтовного перегляду та удосконалення педагогічної освіти. Вища школа повинна здійснювати підготовку конкурентоспроможного фахівця, якісними характеристиками якого є: розвинутий інтелект, культура наукового мислення, здатність до культуротворчого діалогу, стійка цілісна орієнтація на творчу самореалізацію й саморозвиток у наукоємному, інтелектуальному, культуроємному освітньому просторі [5]. У зв'язку з цим, видається необхідним уточнити завдання підготовки майбутніх вчителів з різних галузей знань, зокрема і вчителів іноземної мови, та удосконалити структуру освіти, систему управління нею, зміст навчально-виховного процесу, підвищити соціальний статус вчителя.

Питаннями організації навчального процесу у вищих навчальних закладах займалися такі науковці, як В. Андреев, С. Архангельський, М. Євтух, І. Зязюн, О. Пехота, П. Пономарьов, З. Решетова, С. Сисоева, Т. Сущенко, Т. Таранов, А. Хуторської, М. Шкіль та інші. Аналіз наукових публікацій і досліджень показує, що увагу науковців (Н. Алмазова, О. Бігич, Н. Бідюк, І. Бім, Н. Бражник, О. Василенко, І. Задорожна, І. Зимняя, Г. Крючков, Н. Кузьміна, О. Мальов, Н. Микитенко, О. Мисечко, Л. Морська, С. Ніколаєва, В. Онушкін, Ю. Пассов, О. Петрашук, В. Редько, Г. Рогова, В. Сафонова, М. Соловей, В. Фурманова, С. Шатилов, Н. Язикова та інші), також привертають різні аспекти підготовки вчителів іноземної мови, такі як формування методологічної компетенції, методологічної культури вчителя, методичного мислення, методичної компетенції в галузі навчання різних видів мовленнєвої діяльності, аспектам мови і розвитку особистості тих, хто навчається, в іншомовній освіті, професійної компетентності і компетенції вчителя тощо. Проте, враховуючи важливість взаємозв'язку процесу навчання студентів іноземної мови і методики її навчання, недостатню розробленість методологічних, теоретичних і технологічних основ лінгвометодичної, лінгвокультурологічної підготовки вчителів іноземної мови, необхідність розробки та удосконалення прийомів і технологій, що сприяють інтенсифікації навчального процесу, видається необхідним продовжувати дослідження та аналіз факторів і умов, що визначають високий рівень якості підготовки сучасних вчителів іноземної мови.

Система педагогічної освіти на сучасному етапі передбачає відповідність таким положенням, як спрямованість на формування особистості майбутнього вчителя; формування фахівця, готового до вирішення завдань цілеспрямованої спеціалізації (виховання) тих, хто навчається; інтеграція не тільки науково-предметних, але й особистісно орієнтованих компонентів діяльності; забезпечення кожного студента можливістю індивідуальної самореалізації, індивідуалізації навчально-виховного процесу; спрямованість на соціокультурні принципи освіти [7]. Тобто, педагогічна освіта спрямована на підвищення якості професійної лінгвістичної освіти, поглиблення наукових положень про процес лінгвометодичної підготовки вчителів іноземної мови у ВНЗ, спрямованого на формування методичного досвіду та забезпечення цілеспрямованого розвитку професійної особистості вчителя. Це пов'язано із зростаючою роллю іноземних мов у житті суспільства та появи нових факторів (глобалізація, мобільність, міжкультурна комунікація тощо), які докорінно змінюють статус іноземної мови як навчальної дисципліни.

Науковці на основі отриманих результатів дослідження (І. Граве, А. Гусєва, Н. Дракіна, Е. Ногаєва, В. Степіна, Н. Харламова та інших), доходять висновку, що, не дивлячись на ґрунтовну підготовку в педагогічному ВНЗ, вже досвідчені вчителі іноземної мови відзначають, що в перші роки викладацької діяльності їм не вистачало знань про основні досягнення, проблеми та тенденції розвитку власної предметної галузі; про сучасні підходи до моделювання педагогічної діяльності; що у них не було достатньо вмінь створювати творчу атмосферу в процесі навчання; формувати професійне творче мислення і розвивати творчі здібності у тих, хто навчається; застосовувати комп'ютерну техніку та інформаційні технології в навчальному та науковому процесах [1]. Наша багаторічна участь у роботі державної екзаменаційної комісії як голови ДЕК на факультеті іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка дала можливість виділити низку проблем, з якими стикаються майбутні вчителі іноземної мови, зокрема англійської. Ці проблеми стосуються професійної орієнтації навчання англійської мови студентів факультету іноземних мов; навчання усного мовлення та розвитку мислення; роботи над лексику; культурологічної підготовки студентів.

Специфіка предмета «Іноземна мова» в школі полягає в тому, щоб долучати учнів до різних видів мовленнєвої діяльності, керувати їх формуванням, використовувати різні усні та писемні матеріали для реалізації освітніх, виховних і розвиваючих завдань, адаптувати навчальний процес до реальних умов, віку та мовної підготовки учнів. Для цього студентів у ВНЗ необхідно навчити визначати ступінь сформованості мовленнєвих умінь і навичок учнів за допомогою самокорекції, темпу і тестів; порівнювати мовленнєві повідомлення щодо їх якісних і кількісних характеристик; розмежовувати способи введення (індуктивний, дедуктивний) і семантизації мовного матеріалу; організовувати індивідуальну, парну та групову роботу учнів у відповідності до конкретного завдання; визначати мовні і структурно-композиційні труднощі текстів; використовувати сучасні технічні засоби та інноваційні технології; об'єктивно оцінювати знання та досягнення учнів і вміти обґрунтувати оцінки. Використання різних форм роботи (індивідуальної, парної чи групової) уможливує керування навчальним процесом, його оптимізацію та застосування різних засобів, зокрема, наприклад, рольових ігор, які інтенсифікують розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності, сприяють швидшому засвоєнню мовного матеріалу, покращують умови створення ситуацій, що імітують природне мовленнєве спілкування, уможливають врахування індивідуальних особливостей учнів та їх інтересів, залучення до активної роботи всіх учнів та створення умов для розвитку їх творчої активності.

Після закінчення ВНЗ майбутні вчителі іноземної мови повинні розуміти на слух діалогічне та монологічне мовлення будь-якої складності, висловлюватися усно у формі діалогу чи монологу на побутові, суспільно-політичні, культурні, науково-педагогічні теми, використовуючи норми мови, яку вони вивчають, тобто володіти необхідним рівнем автоматизму, певною кількістю і різноманітністю мовних засобів, культурою мовлення тощо. Тут виникають труднощі з навчанням усного мовлення, яке відрізняється від книжно-писемного мовлення, що виявляється у вживанні певних синтаксичних конструкцій, мовних засобів і лексики. З одного боку, усному мовленню притаманна економія, з іншого надлишковість. Наприклад, діалогічному мовленню притаманна спонтанність, скільки зміст розмови та її структура залежать від реакції та реплік співбесідника, контактності співбесідників, знання їх інтересів, використання невербальних засобів, що зумовлює, своєю чергою, вживання різних кліше, розмовних формул, модально-оцінних слів, часток, звертань, контактних слів тощо. Необхідно також приділити значну увагу інтонації, оскільки носії мови часто пізнають іноземця саме по відхиленню від норми в інтонації. Для розвитку культури мовлення важливо використовувати інтегративну модель навчання, яка містить результати дослідження у сфері риторичної комунікації, культури, психології, театру тощо.

Мова безпосередньо пов'язана з мисленням. Вона розуміється як умова для здійснення мислення і як засіб, що дозволяє зберігати думки, що вже сформувалися в процесі мислення, і передавати їх. Навчання іноземної мови вносить вклад у розвиток мислення, розвиток таких розумових операцій, як співставлення, аналіз та синтез. Мислення відіграє в мовленні іноземною мовою особливо складну та своєрідну роль, що є цілком природно. Іноземна мова, є важливим об'єктом для мислення в процесі її засвоєння, оскільки процес навчання мови будується на принципі свідомості. Студенти повинні не

стільки запам'ятовувати навчальний матеріал, скільки його розуміти. Розуміння є результатом самостійного та критичного мислення [2]. Для розвитку мислення варто застосовувати дискусії, диспути, короткі повідомлення на країнознавчі, літературознавчі, методичні та психологічні теми, що сприяють навчанню мовлення, а також використовувати різні писемні завдання (твори, реферати, анотації, есе тощо), щоб нормативно правильно висловлювати свої думки у писемній формі.

Особливу увагу необхідно приділити ретельному відбору та організації мовного матеріалу з урахуванням специфічних труднощів стилю, мовного та загальноосвітнього рівня студентів. Це стосується, перш за все, відбору граматичних явищ, характерних для стилю, що вивчається. Нам видається, що граматиці варто приділити особливу увагу, тому що в деяких випадках навіть у викладачів, які мають вже певний стаж викладацької діяльності, трапляються помилки у вживанні граматичних явищ, що є абсолютно недопустимо.

Методична обробка, пояснення та закріплення лексики ґрунтується на лінгвістичних, психологічних і методичних закономірностях. Наприклад, обробка та організація словника залежить від теми чи ситуації, комунікативного наміру того, хто навчається, від виду мовленнєвої діяльності, який визначає тип ситуації. Доцільними видаються комунікативно-функціональне, пов'язане з вирішенням певного мовленнєвого завдання введення слів, робота над формою і граматичними ознаками ізольованих слів; групування слів за синтагматичними і парадигматичними ознаками. Перспективним є дослідження різних властивостей лексичних одиниць з метою їх класифікації, що сприяють прогнозуванню труднощів їх засвоєння, до яких можна віднести труднощі, пов'язані з фонетико-графічним образом, значенням, граматичним оформленням та вживанням у мовленні. Виходячи з цього, студентів необхідно навчити визначати норму поурочного засвоєння лексичних одиниць учнями, забезпечувати раціональне групування матеріалу під час його пояснення, в текстах і вправах, їх розподілення в часі, повторюваності та сполучуваності.

Студентів також треба вчити реферувати, адаптувати та інтерпретувати тексти різного стилю та жанру.

Культурологічна підготовка майбутнього вчителя іноземної мови є важливою складовою його освіти, оскільки особистість вчителя усвідомлює себе не тільки частиною світової культури, але й своєю діяльністю збагачує культуротворчий досвід людства. У процесі культурологічної підготовки стає можливим діалог особистостей, особистості та суспільства, людини і природи. Забезпечити це може культурологічна парадигма освіти з її орієнтацією на особистість вчителя, його культуру, професіоналізм, знання та вміння, професійний розвиток і самоудосконалення, засвоєння та реалізацію у своїй професійній діяльності гуманітарних і культурних цінностей. Культурологічна підготовка уможливорює розуміння лінгвістичних моделей і моделей поведінки як культури інших народів, так і рідної культури на більш свідомому рівні; розвиток комунікативних вмінь і навичок; розвиток міжкультурного та міжнародного розуміння; розуміння ширшої перспективи у сприйнятті реальності; планування та проведення занять таким чином, щоб розвивати усвідомлення потенційних помилок, які можуть виникати під час розуміння, тлумачення, перекладу та комунікації. Причини необхідності формування культурної компетентності полягають у тому, що культура відіграє вирішальну роль в освіті, підвищенні стандартів викладання та навчання; викладачі повинні бути взірцем для студентів як високоморальні, високоосвічені та висококультурні особистості; культурна компетентність допомагає студентам подолати пробіли в їх досягненнях та академічній успішності; вона посилює шанобливе ставлення до національних ідеалів, загальнолюдських цінностей, до ідей свободи, справедливості, рівності, людської гідності; сприяє розвиткові почуття відповідальності у викладачів [3]. Студенти повинні знати, як ставитися до лінгвістичного та культурного розмаїття. Культурологічна підготовка сприяє підвищенню соціального статусу вчителя в системі освіти українського суспільства.

Таким чином, вищий навчальний заклад повинен забезпечити майбутніх вчителів іноземної мови професійними знаннями, вміннями та навичками, що є необхідними для фахівців, відповідними компетентностями, важливими для вчителя, який навчає іноземну мову в школі. Актуальними питаннями сучасної методики навчання іноземної мови є розробка та удосконалення прийомів і технологій, що сприяють інтенсифікації навчального процесу, надають студентам можливість розвивати мовленнєві вміння та навички в умовах, типових для реального спілкування. Такий підхід до підготовки майбутніх фахівців передбачає формування комунікативної компетенції на рівні, достатньому для навчання іноземної мови в школі, збагачення їх дидактичною інформацією, лінгвокультурологічними знаннями, спрямування їх на засвоєння нових методів навчання і застосування нових технічних засобів. Він уможливить вирішити проблеми, що стосуються професійної орієнтації навчання іноземної мови студентів факультету іноземних мов; навчання усного мовлення та розвитку мислення; роботи над лексикою; культурологічної підготовки студентів. Успіх у роботі вчителя іноземної мови буде залежати від його мовної, професійної та культурологічної підготовки, від характеру їх взаємодії при визначенні та вирішенні методичних завдань і педагогічних ситуацій.

Використані джерела

1. Володарская Е.Б. Творчество как неотъемлемое требование к профессиональной компетентности преподавателя иностранных языков / Е.Б. Володарская, М.М. Степанова // Инновационные компетенции и креативность в исследовании и преподавании языков и культур: сб. статей по материалам II Всероссийской (с международным участием) науч.-практ. конф., (Москва, 20 ноября 2009 г.). – М.: РГСУ, 2009. – С. 124-127.
2. Зеленська О.П. Мова як складова системи формування особистості у вищій школі / О.П. Зеленська // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – Чернігів. – 2011. – Вип. 90. – С. 76-79.
3. Зеленська О.П. Значення володіння культурною компетентністю для викладачів іноземних мов у ВНЗ / О.П. Зеленська // Освіта і наука в умовах глобальних викликів: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф., (Сімферополь-Судак, 11-15 червня 2013 р.). – Сімферополь-Судак: Кримський ін-т бізнесу, 2013. – С. 60-64.
4. Луговий В.І. Компетентності та компетенції: поняттєво-термінологічний дискурс / В.І. Луговий // Вища освіта України. – К.: Гнозис, 2009. – № 3. – Дод. 1. – С. 8-14.
5. Мирончук Н.М. Кваліфікаційні вимоги до викладачів вищих навчальних закладів як основа змісту освітньо-професійних програм підготовки фахівців / Н.М. Мирончук // Проблеми освіти: зб. наук. праць. – Вінниця; Київ, 2015. – Вип. 82. – С. 172-176.
6. Репьев А.П. Псевдомаркетинг: схоластика и бюрократия / А.П. Репьев // Маркетинг и реклама. – 2008. – № 3. – С. 55-61.
7. Скрыбина Л.М. К вопросу о профессиональной подготовке учителя иностранного языка к деятельности в культурно-образовательном пространстве. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: 1st.<http://cde.sakhgpa.ru/Arxiv/dist2002/cgpakiya.htm>

Zelenska O.

URGENT PROBLEMS OF PROFESSIONAL TRAINING TEACHERS OF A FOREIGN LANGUAGE

The modern school demands much of a teacher who in this or that way directs all the system of education because he/she is the bearer and spokesman of the humanistic values, the personality which defines the creative character of the work that assists in the all-round development of a pupil. Raising the level of the practical training of the graduates of the higher educational establishment is urgent, because their ability to carry out the practical activity in a definite profession is the general criterion of evaluating the quality of education. Pedagogical education is directed towards improving the quality of the professional linguistic training, extending the scientific notions about the process of the linguistic and methodical training of the teachers of the foreign language at the higher educational establishment, which is directed at forming the methodical experience and providing purposeful development of the professional personality of the teacher. It is connected with the increasing role of the foreign languages in the life of society and the appearance of the new factors (globalization, mobility, intercultural communication, etc.) which radically change the status of the foreign language as an educational discipline. The higher educational establishment must provide the future teachers of the foreign language with professional knowledge, skills and habits which are necessary for the specialists, with the appropriate competences that are important for the teacher of the foreign language at school. The urgent problems of the modern methods of teaching the foreign language is working out and improving the modes and technologies that help to intensify the process of learning, give the possibilities to develop the students' speech skills and habits under the conditions that are typical for real communication. Such an approach to training the future specialists foresees the formation of the communicative competence on the level that is relevant for teaching the foreign language at school, enriching them with the didactic information, linguistic and culturological knowledge, directing them towards mastering the new methods of teaching and using the new technical aids. This approach will make possible to solve the problems that consider the professional orientation of teaching the foreign language to the students of the faculty of foreign languages; mastering oral speech and developing thinking; working on the vocabulary; culturological training of the students. The success of the activity of the teacher of the foreign language will depend on his language, professional and culturological training, on the character of their interrelation during defining and solving the methodical tasks and pedagogical situations.

Key words: teacher, foreign language, professional training, oral speech, thinking, vocabulary, culturological training.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2017 р.